

Nástroje pro hodnocení rizik v mikro a malých podnicích

1. Úvod

Mikropodniky a malé podniky představují přibližně 99 % všech nefinančních podniků v Evropské unii, což je přes 20 milionů podniků. Mikropodniky a malé podniky zaměstnávají přibližně polovinu pracovní síly Evropské unie a představují tak základní pilíř hospodářství Evropské unie.

V letech 2008-2012 v EU-27 připadal největší podíl smrtelných úrazů na pracovníky v rpodnicích s méně než 50 - ti zaměstnanci. Manažeři mikro a malých podniků často nevědí nebo si myslí, že se jich otázka bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců netýká. Pokud o této povinnosti vědí, tak argumentují tím, že nemají příslušné zdroje nebo odborné znalosti k provádění hodnocení rizik.

Evropská unie, vzhledem k uvedeným skutečnostem, si klade za cíl posílit schopnost mikro, malých a středních podniků zavádět účinná a hospodárná opatření pro předcházení rizikům, a to například pomocí jednoduchých nástrojů, jako je **OiRA (Online interactive Risk Assessment)**.

2. BOZP v mikro a malých podnicích

BOZP v mikro a malých podnicích může být často opomíjena, jelikož tento typ organizací, na rozdíl od velkých společností, většinou nemá dostatečné personální a finanční zdroje vyčleněné pro tuto oblast.

Doporučení Komise 2003/361/ES definuje mikropodniky a malé podniky následovně:

- **mikropodnik** má **méně než 10 zaměstnanců** a jeho roční obrat nebo bilanční suma nepřesahují 2 miliony EUR,
- **malý podnik** má **méně než 50 zaměstnanců** a jeho roční obrat nebo bilanční suma nepřesahují 10 milionů EUR.

Řízení BOZP je v mikro a malých podnicích tak často nedostatečné a v souvislosti s tím, jsou jejich zaměstnanci vystaveni vyššímu riziku pracovních úrazů a **poškození zdraví v souvislosti s prací**.

Z Evropského průzkumu podniků na téma nových a vznikajících rizik (ESENER) prováděného agenturou EU-OSHA, je například patrné, že čím je podnik menší, tím jsou výzvy při zvládnání BOZP náročnější. Z průzkumu dále vyplývá, že v některých zemích EU a v některých odvětvích dokonce i velmi malé podniky vykazují vysokou úroveň řízení BOZP, takže lze říci,

že vždy záleží na přístupu vedení v daném podniku a že řízení BOZP v mikro a malých podnicích může být výrazně zlepšeno, pokud se mu dostává správné podpory.

Strategický rámec EU pro ochranu zdraví a bezpečnosti při práci na období 2014–2020

Jednou z hlavních výzev této strategie je **posílení schopnosti mikro a malých a středních podniků zavádět účinná a hospodárná opatření pro předcházení rizikům**. Jednotlivé členské státy Evropské unie přistupují k praktickému provádění právních předpisů v oblasti BOZP různým způsobem.

Jedním z nástrojů, za pomoci kterého, mohou malé a střední podniky snadněji plnit požadavky BOZP, je interaktivní online nástroj pro posuzování rizik (OiRA), vyvinutý agenturou EU-OSHA.

Je zapotřebí vyvinout úsilí na úrovni EU a úrovni vnitrostátní. **Při vymezování a zavádění regulačních opatření v oblasti BOZP je zapotřebí vzít v úvahu konkrétní okolnosti a omezení mikro a malých podniků**. V evropské strategii pro BOZP se uvádí, že nelze předpokládat, že velké a malé podniky budou plnit povinnosti, které vyplývají z pravidel v oblasti BOZP, ve stejné míře, nebo že jim v této souvislosti vzniknou stejné poměrné náklady.

Ve vhodných případech je zapotřebí zjednodušit právní předpisy a poskytnout mikro a malým podnikům pokyny a podporu, které budou přizpůsobené konkrétním požadavkům, aby mohly tyto podniky snadněji posuzovat rizika.

Příklad z praxe:

Ve Velké Británii jen **zaměstnavatelé s 5ti nebo více zaměstnanci**, musí mít **písemné hodnocení rizik**. Zaznamenávají se pouze **významná zjištění** z provedeného hodnocení rizik.

Příklad z praxe: Nástroj OiRA pro kancelářská pracoviště byl **zařazen do italských vnitrostátních právních předpisů**

Italské ministerstvo práce a sociální politiky zařadilo do vnitrostátních právních předpisů v oblasti BOZP nástroje OiRA pro kancelářská pracoviště. Jejich cílem je podpora zaměstnavatelů, zejména z řad mikro a malých podniků, při provádění hodnocení rizik a vytváření dokumentace požadované zákonem.

3. Hodnocení rizik v mikro a malých podnicích

Zaměstnanec v pracovním procesu je vystaven působení vnějších rizikových faktorů, které mohou ohrozit jeho život nebo zdraví. Zaměstnavatelé, nezávisle na počtu zaměstnanců, musí provést hodnocení rizik. **Hodnocení rizik je základním kamenem evropského přístupu k prevenci nemocí z povolání a pracovních úrazů**. Hodnocení rizik je dynamický proces,

který umožňuje zavést proaktivní politiku řízení rizik na pracovišti. Pokud není hodnocení rizik provedené dobře nebo není provedené vůbec, je pravděpodobné, že nebudou stanovena nebo zavedena odpovídající preventivní opatření. Je tak důležité, aby podniky všech druhů a velikostí prováděly pravidelné hodnocení rizik.

Nejdůležitějším evropským právním předpisem, který se týká hodnocení rizik, je rámcová směrnice 89/391, která byla implementována do právních předpisů České republiky. Členské státy Evropské unie mají právo zavést na ochranu svých pracovníků přísnější opatření, než jsou uvedeny v této směrnici.

Na úrovni EU neexistují ustálená pravidla, jak by se mělo hodnocení rizik provádět.

Existují dvě zásady, které je třeba mít vždy na paměti, pokud se chystáte provést hodnocení rizik:

- provést hodnocení rizik takovým způsobem, aby se zajistilo, že se bude zabývat všemi příslušnými nebezpečími a riziky (např. nepřehlížet práce, jako je úklid, které mohou být prováděny mimo běžnou pracovní dobu),
- po zjištění určitého rizika se ptát, zda je možné riziko odstranit.

Přístup k hodnocení rizik v několika krocích

V evropských Pokynech k hodnocení rizik na pracovišti se navrhuje přístup založený na krocích. Není to však jediná metoda, jak hodnocení rizik provádět. Existuje množství metodik k dosažení stejného cíle. Vždy záleží na zaměstnavateli, aby vybral metodu, která nejlépe vyhovuje jeho podmínkám.

Důležité: Neexistuje jediná „správná“ cesta k provádění hodnocení rizik a v různých podmínkách mohou fungovat různé přístupy.

Ve většině podniků, zejména malých a středních, by měl dobře fungovat jednoduchý postup hodnocení rizik sestávající z pěti kroků.

Krok 1. Určení rizik a ohrožených osob

Vyhledání možných zdrojů nebezpečí na pracovišti, jež mohou způsobit újmu na zdraví, a identifikace pracovníků, kteří by mohli být vystaveni těmto nebezpečím.

Krok 2. Vyhodnocení rizik a jejich seřazení podle priorit

Posouzení existujících rizik (jejich závažnosti a pravděpodobnosti možné újmy) a jejich seřazení podle důležitosti.

Krok 3. Rozhodnutí o preventivním opatření

Určení vhodných opatření pro odstranění zjištěných rizik nebo pro jejich udržení pod kontrolou.

Krok 4. Přijetí opatření

Zavedení preventivních a ochranných opatření na základě plánu, v němž jsou stanoveny priority.

Krok 5. Monitorování a přezkum

Hodnocení by mělo být v pravidelných intervalech přezkoumáváno, aby se zajistilo, že bude stále aktuální.

Lze stejně dobře uplatnit i jiné metody, a to zejména v případě složitějších rizik či okolností.

Jaký přístup k hodnocení se použije, bude záležet na:

- povaze pracoviště (např. stálé, nebo přechodné),
- druhu pracovního procesu (např. opakované operace, rozvíjející/měnicí se procesy, příležitostná práce),
- prováděných úkonech (např. opakovaných, příležitostných nebo vysoce rizikových),
- technické složitosti.

Dokumentace hodnocení rizik

Výsledky hodnocení rizik na pracovišti je zapotřebí zaznamenat/zdokumentovat.

Tento záznam lze použít jako základ pro:

- informace, které mají být předány dotčeným osobám,
- monitorování, kterým se má posoudit, zda byla zavedena nezbytná opatření,
- důkazy, které mají být předloženy inspekčním orgánům,
- revizi v případě, že se změní okolnosti.

Záznamy hodnocení rizik by měly být vytvořeny po **konzultacích** se zaměstnanci a/nebo jejich zástupci a za jejich **účasti** a **dány jim k dispozici pro informaci**.

Důležité: Dotčení zaměstnanci by měli být v každém případě **informováni o výsledcích každého hodnocení, které se týká jejich pracoviště, a o opatřeních, která budou v důsledku hodnocení přijata.**

[1], [2]

4. Nástroje pro hodnocení rizik v mikro a malých podnicích

Online interactive Risk Assessment (OiRA)

OiRA (on-line interaktivní hodnocení rizik) je **webová platforma**, která umožňuje snadno a standardizovaným způsobem **vytvářet nástroje pro odvětvové hodnocení rizik** v libovolném jazyce.

Jedná se o bezplatné on-line interaktivní nástroje, které pomohou řídit bezpečnostní a zdravotní rizika na pracovištích. Uživatelé jsou krok za krokem provedeni procesem hodnocení rizik uzpůsobeným podle jejich konkrétní situace a nástroj vytvoří akční plán, který nabízí řešení zjištěných problémů.

Její vývoj a údržbu zajišťuje Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci (EU-OSHA) a vychází z nizozemského nástroje pro hodnocení rizik RI&E.

Řádné hodnocení rizik je klíčem k ochraně zdraví na pracovišti. Provádění hodnocení rizik na pracovišti však může být poměrně náročné, zejména pro mikro a malé podniky, které nemusejí mít potřebné zdroje nebo know-how v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, aby je mohly provádět efektivně.

Účelem platformy OiRA je tyto problémy vyřešit. **Je to první iniciativa na úrovni EU, která podněcuje mikro a malé podniky, aby prováděly hodnocení rizik.**

Cíle platformy OiRA

Na evropské úrovni:

- zvýšit počet mikropodniků a malých podniků v Evropě, které vyhodnocují a řídí svá pracovní rizika,
- přispět (prostřednictvím řádného hodnocení rizik) ke snížení počtu pracovních úrazů a nemocí z povolání a zlepšit pracovní podmínky,
- pomoci podnikům zvýšit konkurenceschopnost (snížením nákladů vzniklých v důsledku pracovních úrazů a nemocí z povolání, snížením míry čerpání nemocenské, atd.).

Na vnitrostátní a odvětvové úrovni:

- prostřednictvím svých webových stránek nabídnout mikropodnikům a malým podnikům praktické nástroje OiRA a podporovat jejich využívání,
- přispět k plnění vnitrostátních cílů snížení počtu nemocí z povolání a pracovních úrazů pomocí zpřístupnění nástrojů OiRA podnikům.

Na úrovni podniků:

- zajistit bezpečnost a ochranu zdraví pracovníků (obecná povinnost zaměstnavatelů a podniků) prostřednictvím podněcování používání nástrojů OiRA na úrovni podniků, a tak zavést řádný proces hodnocení rizik,
- **demystifikovat proces hodnocení rizik,**
- zlepšit pracovní podmínky prostřednictvím podpory používání nástroje pro hodnocení pracovních rizik, a tak zlepšit výkonnost podniků.

Interactive Risk Assessment tool (IRAT) v Irsku

EU-OSHA podporuje obecné využívání interaktivních nástrojů pro on-line posuzování rizika, přičemž v rámci tohoto přístupu zřídila síťovou spolupráci s členskými státy, které vytvořily svůj vlastní online interaktivní nástroj pro hodnocení rizik, například jako IRAT v Irsku. **Irský úřad pro bezpečnost a ochranu zdraví (HSA - Health and Safety Authority) vytvořil nástroj BeSMART pro usnadnění hodnocení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci pro střední a malé podniky.**

Nástroj BeSMART byl vytvořen, aby **pomohl středním a malým podnikům řešit jejich administrativní zátěž**. Stejně jako u všech členských států EU je požadavek na posouzení rizika v oblasti bezpečnosti práce a zdraví právně zakotven i v Irsku. V Irsku jsou všichni zaměstnavatelé povinni posoudit své pracovní činnosti a identifikovat "**v míře, která je rozumně předvídatelná**", všechna nebezpečí, která mohou způsobit nehodu nebo špatné zdraví.

BeSMART je **interaktivní webový nástroj** navržený tak, aby umožnil malým a středním podnikům **splnit zákonné požadavky vypracováním a zaznamenáváním posouzení rizik BOZP**. Je bezplatná a je plně spravována HSA (Health and Safety Authority).

Důležité: Členské státy EU mají prvotní zájem na prevenci v oblasti BOZP, nechtějí vytvářet papíry, tj. provádět formální hodnocení rizik, které jen pro kontrolní a dozorové orgány.

Pro BeSMART existují čtyři cíle:

- zlepšit zdraví a bezpečnost,
- šetřit peníze uživatelů,
- **snižovat počet dokumentů pro uživatele,**
- **umožnit uživatelům dodržování zákonů o bezpečnosti a ochraně zdraví.**

Nástroj BeSMART velmi úspěšně oslovil irský sektor malých a středních podniků, pokud jde o **poskytování bezplatné, ověřené a důvěryhodné metody pro vypracovávání hodnocení rizik**. V roce 2015 mělo Irsko více než 160 000 malých a středních podniků, přičemž přibližně

90% bylo klasifikováno jako mikropodniky. V roce 2017 zaujal nástroj BeSMART více než čtvrtinu všech malých a středních podniků, **přibližně 43 000 registrovaných uživatelů**.

Zdroj: Nástroj BeSMART naleznete na webových stránkách <https://www.besmart.ie/>.

[1], [2]

5. Hodnocení rizik v systémovém řízení BOZP

Chceme-li předcházet pracovním úrazům nebo poškození zdraví zaměstnanců je zapotřebí správně řídit rizika na pracovištích.

Identifikace nebezpečí, posuzování rizika a určení způsobu řízení

Správná identifikace nebezpečí, posuzování rizika a určení způsobu řízení na pracovišti je jedním z důležitých preventivních opatření v oblasti BOZP. Dalším z požadavků v procesu řízení rizik je **dokumentování a udržování výsledků identifikace** nebezpečí, posuzování rizik a určeného způsobu řízení **v aktuálním stavu**.

Při pracovních činnostech je zaměstnanec vystaven nebezpečím různého typu a úrovně. **Nebezpečí mají potenciál způsobit pracovní úraz zaměstnance nebo poškodit jeho zdraví**. Z uvedeného důvodu musí být tato **nebezpečí identifikována**. Stanovíme-li tak příslušná nebezpečí na konkrétním pracovišti, můžeme pak následně provést konkrétní vyhodnocení rizik souvisejících s těmito nebezpečími.

Důležité:

Pokud v rámci tohoto hodnocení zjistíme, že rizika **nejsou řízena nebo stávající způsob řízení je nedostatečný**, musí být implementován efektivní způsob řízení, a to **v souladu s hierarchií řízení**.

Dalším z důležitých nástrojů prevence pracovních úrazů a poškození zdraví zaměstnanců v systémech řízení bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci je **vytvoření postupů pro průběžnou identifikaci** nebezpečí, posuzování rizika a určení způsobu nezbytného řízení.

Důležité:

Organizace vždy volí takový postup identifikace nebezpečí a posuzování rizika, který **odpovídá jejímu rozsahu, charakteru a velikosti**. Z uvedeného důvodu nelze stanovit jednotný postup pro všechny typy organizací.

Zaměstnavatelé si tak musí **vytvořit metodiku** pro identifikaci nebezpečí a posuzování rizika, provést vlastní identifikaci nebezpečí, posoudit související rizika a vyhodnotit vhodnost existujících opatření. V rámci posouzení rizik bude v některých případech nezbytné zajistit

dodatečná data a provést další analýzu, a to vše, aby bylo možné **dosáhnout odůvodněného posouzení rizik**.

V rámci procesu posouzení rizik pak následně určíme, zda jsou tato **rizika přijatelná** a zvolíme vhodný způsob řízení rizik.

Důležité:

Nebezpečí na pracovištích a způsob jakým jsou řízena, může být stanoven ve směrnicích, pracovních postupech a příručkách.

Na základě uvedeného posouzení rizik může organizace následně identifikovat možnosti snížení rizika a **určit jednotlivé priority**.

Nebezpečí:

Je zdroj, situace nebo činnost s potenciálem způsobit vznik poranění zaměstnance nebo poškození zdraví nebo jejich kombinaci. Pozor na záměnu slov „nebezpečí“ a „riziko“.

Identifikace nebezpečí:

Je to proces rozpoznání existence nebezpečí a stanovení jeho charakteristik. K identifikaci nebezpečí musí být určena kompetentní osoba.

Posuzování rizika:

Je to proces hodnocení rizika vyplývajícího z nebezpečí, vzhledem k přiměřenosti jakéhokoliv existujícího opatření a rozhodnutí, zda riziko je nebo není přijatelné. V rámci tohoto procesu musí být posouzena veškerá nebezpečí na pracovišti.

Důležité:

Právní subjekt musí aplikovat proces identifikace nebezpečí a posuzování rizika, aby stanovil opatření, která jsou nezbytná pro snížení rizik vzniku incidentů (pracovních úrazů).

Poškození zdraví:

Je identifikovatelný, nepříznivý fyzický nebo **psychický** stav způsobený a/nebo zhoršující se pracovní činností a/nebo situací spojenou s prací. Důležitost posouzení psychického stavu zaměstnanců vzhledem ke změnám způsobu a výkonu práce ve společnosti stále stoupá.

Při identifikaci nebezpečí určíme všechny **zdroje, situace nebo činnosti** (nebo jejich kombinace), které vyplývají z činnosti organizace **s potenciálem způsobit pracovní úraz zaměstnance nebo poškodit jeho zdraví**. Nebezpečí mohou být fyzikální, chemická, biologická a psychosociální.

Důležité:

Určení všech zdrojů, situací nebo činností (nebo jejich kombinací) by mělo být **proaktivní**.

Příklady zdrojů, situací a činností:

- zdroje (např. pohybující se zařízení),
- situace (např. práce ve výškách),
- činnosti (např. ruční manipulace).

Správná identifikace nebezpečí v rámci systémů řízení bezpečnosti práce a ochrany zdraví patří k základním požadavkům a organizace musí pro tuto identifikaci **určit osobu s odpovídající kvalifikací, znalostmi a zkušenostmi**.

Při procesu posouzení rizik je nutné zvážit odlišné typy nebezpečí:

- fyzikální,
- chemická,
- biologická,
- psychosociální.

Mezi fyzikální nebezpečí patří například:

- kluzké nebo nerovné povrchy,
- práce ve výšce,
- předměty padající z výšky,
- ruční manipulace,
- zachycení, navinutí, popálení nebo jiná nebezpečí spojená se zařízením,
- zdroje energie (elektrická energie, radiace, hluk, vibrace),
- nevhodné tepelné prostředí (zátěž chladem nebo teplem).

Mezi chemická nebezpečí patří například:

Látky nebezpečné pro zdraví nebo bezpečnost prostřednictvím

- vdechování par, plynů nebo částic,
- kontaktu s nimi nebo jejich absorpcí tělem,
- přijímání potravy.

Mezi biologická nebezpečí patří například:

Biologické látky, alergeny nebo patogeny, které mohou být

- vdechnuty,
- přeneseny kontaktem včetně tělesných tekutin (např. bodnutí hmyzem, píchnutí),
- přijaty s potravou (kontaminované potraviny).

Mezi psychosociální nebezpečí patří například:

Všechny situace, které mohou vést k negativním psychosociálním (včetně psychologických) podmínkám, jako je stres, pocity úzkosti, únava, deprese z

- nadměrného množství práce,
- nedostatku komunikace nebo kontroly řízení,
- fyzického prostředí pracoviště,
- fyzického násilí,
- šikana nebo zastrašování.

Důležité:

Musíme si uvědomit, že psychosociální nebezpečí mohou vznikat i následkem problémů vně pracoviště, které následně mohou negativně ovlivnit bezpečnost práce a ochranu zdraví jednotlivců.

Při procesu identifikace nebezpečí zvážit následující informace:

- požadavky právních předpisů,
- pracovní expozice,
- záznamy o pracovních úrazech,
- záznamy z auditů,
- informace od zaměstnanců,
- informace o vybavení, procesech a činnostech subjektu (dopravní plány, schémata procesů, seznamy nebezpečných materiálů, specifikace zařízení).

Důležité:

Proces identifikace nebezpečí by měl zahrnovat **jak rutinní, tak i nerutinní činnosti a situace. Nerutinní činnosti jsou často zdrojem pracovních úrazů a poškození zdraví.**

Nerutinní situace a činnosti:

- čištění vybavení nebo zařízení,
- **neplánovaná údržba,**
- návštěvy,
- havarijní situace.

Důležité:

Při identifikaci nebezpečí **posuzovat všechny osoby, které mají přístup na pracoviště** a nebezpečí a rizika vyplývající z jejich činností.

Při identifikaci nebezpečí a posouzení rizik musíme brát v úvahu **lidský faktor.**

Důležité: Lidský faktor zvážit vždy, když zde figuruje člověk.

S ohledem na lidský faktor zvažovat:

- povahu práce (např. uspořádání pracoviště, pracovní zatížení),
- prostředí např. (osvětlení, hluk),
- lidské chování (např. zvyky),
- psychické schopnosti (např. pozornost),
- fyziologické schopnosti (např. fyzikální rozdíly).

Důležité:

Identifikaci nebezpečí by měla provádět **kompetentní osoba** znalá relevantní metodiky a techniky identifikace nebezpečí a s přiměřenými znalostmi pracovních činností v organizaci. Kontrolní seznamy mohou být použity jako vodítko pro stanovení potenciálních nebezpečí.

Riziko:

Je kombinací pravděpodobnosti výskytu nebezpečné události nebo expozice a závažnosti úrazu nebo poškození zdraví, které může být způsobené událostí nebo expozicí jejímu vlivu. Snížení rizika na přijatelnou úroveň je cílem prevence rizik.

Účel posuzování rizika:

- rozpoznat a porozumět nebezpečím, která mohou vyplývat z činnosti organizace,
- ujistit se, že rizika pro osoby, která vystávají z těchto nebezpečí, jsou posouzena, jsou u nich **stanoveny priority** a jsou řízena na takovou úroveň, která je přijatelná,
- rovněž vyplývá z požadavků platných právních předpisů.

Přijatelné riziko:

Je takové riziko, které bylo sníženo na úroveň, kterou je organizace ochotná přijmout s ohledem na své právní závazky.

Minimalizace rizika:

Z definice rizika vyplývá, že minimalizaci rizika docílíme snížením pravděpodobnosti nebo závažnosti možných následků. Před vlastní minimalizací rizika musíme zvážit možnost eliminace příslušného rizika.

Důležité:

Požadavky právních předpisů a zásady správné praxe mohou specifikovat vhodné způsoby řízení pro specifická nebezpečí. V některých případech stanovený způsob řízení by měl dosáhnout úroveň rizika „**tak nízkou, jak je to rozumně proveditelné**“ (známé pod zkratkou „**ALARP**“).

Důležitým faktorem je průběžné monitorování k ujištění, že **stanovený způsob řízení je udržován a je stále aktuální.**

Důležité:

Udržování aktuálnosti dokumentace na pracovištích je často u organizací problémem.

Zbytkové riziko:

Je riziko, které zůstane i po zavedení řízení. Většinou je tato skutečnost uváděna v návodech na používání.

Důležité:

Některé organizace zpracovávají typová posouzení rizik pro typické činnosti, které se mohou vyskytnout na několika odlišných místech.

Vždy je nutné **zvážit rizika pro citlivou populaci** (např. těhotné pracovnice) a **zranitelné skupiny (nezkušení pracovníci)**, u kterých často dochází k pracovním úrazům nebo poškození zdraví nebo jsou na zdraví ohroženy. Dále při posuzování rizika musíme vzít v úvahu počet osob, které mohou být exponovány daným nebezpečím.

Metodika identifikace nebezpečí a posuzování rizika se značně liší od jednoduchých posouzení po složité kvantitativní analýzy. Individuální nebezpečí můžou vyžadovat použití odlišných metod (např. posouzení expozice chemickým látkám bude vyžadovat jinou metodu, než pro posouzení kancelářského pracoviště).

Metodika organizace pro identifikaci nebezpečí a posuzování rizika musí:

- být stanovena s ohledem na její předmět, povahu a načasování tak, aby byl zajištěn spíše proaktivní než reaktivní přístup,
- přiměřeně umožnit identifikování rizik, stanovování priorit, dokumentování rizik a aplikování opatření.

Metodiky posuzování rizika by měly:

- při hledání, jak stanovit pravděpodobnost vzniku škody, vzít v úvahu přiměřenost existujících bezpečnostních opatření,
- být v souladu s typem posuzovaného pracoviště,
- být vhodné pro specifické nebo obzvláště nebezpečné činnosti (např. při posouzení rizika organizace s chemickými procesy),
- zahrnovat konzultace a přiměřenou účast zaměstnanců,
- brát v úvahu požadavky právních předpisů.

Důležité:

Čím vyšší je úroveň nejistoty dat, tím větší je potřeba obezřetnosti při stanovení přijatelnosti rizika.

Mezí jednodušší metodiky patří:

- kontrolní seznamy,
- matice rizik.

Postupy pro identifikaci nebezpečí a posuzování rizika musí brát v úvahu:

- běžné a mimořádné činnosti,
- činnosti všech osob, které mají přístup na pracoviště (včetně subdodavatelů a návštěv),
- lidské chování, odbornou a zdravotní způsobilost zaměstnanců,
- identifikovaná nebezpečí vznikající mimo pracoviště, která mohou nepříznivě ovlivnit zdraví a bezpečnost osob řízených organizací na pracovišti (např. externí doprava),
- nebezpečí v okolí pracoviště způsobená činnostmi spojenými s aktivitami řízenými organizací (tj. environmentální aspekty, např. hluk),
- infrastrukturu, vybavení a materiály na pracovišti poskytované organizací nebo jinými subjekty,
- změny nebo navrhované změny v organizaci, jejich aktivitách nebo materiálech,
- jakékoliv požadavky právních předpisů související s posuzováním rizika a implementací nezbytného řízení,
- návrh pracovišť, procesů, zařízení, strojů/vybavení, provozních postupů a organizace práce, včetně jejich přizpůsobení lidským schopnostem,
- data z monitorování,
- pracovní expozice a posouzení zdraví,
- záznamy o incidentech a následné analýzy,
- informace od zaměstnanců a jiných zainteresovaných stran,
- informace o nejlepších praktikách,
- podrobnosti o místu, kde je práce vykonávána,
- lidské schopnosti,
- toxikologická data,
- podrobnosti pracovních instrukcí,
- instrukce výrobců pro provoz a údržbu zařízení,
- použití bezpečnostních opatření (větrání, OOPP).

Důležité: Nebezpečím, která mohou poškodit velký počet osob, by měla být věnována důkladná pozornost dokonce i když je menší pravděpodobnost, že tak závažné následky nastanou.

Posuzování rizika pro vyhodnocení škody na základě expozice chemickým, biologickým a fyzikálním látkám může vyžadovat měření koncentrací expozice (hodnoty srovnány s příslušnými expozičními limity).

Při posuzování rizika zvažovány jak následky **krátkodobé a dlouhodobé expozice**, tak i dodatečné účinky vícenásobných činitelů a expozic.

Organizace je živý organismus, ve kterém často dochází ke změnám. Z uvedeného důvodu musí organizace zajistit řízení změn, a to především změn, které mají dopad na BOZP. **Management změny musí být brán v úvahu při změnách v posuzovaných rizicích, určování způsobu řízení nebo při implementaci řízení.**

Pro management změny musí organizace **před zavedením takových změn** identifikovat nebezpečí a rizika v oblasti BOZP spojená se změnami v organizaci, v systému managementu nebo v jejích činnostech.

Důležité: Organizace by měly vest a řídit jakékoliv změny, které mohou působit nebo ovlivnit jejich nebezpečí a rizika v oblasti BOZP

Změny ve struktuře organizace, pracovníků, systému managementu, procesech, činnostech, použitých materiálech by měly být vyhodnoceny prostřednictvím identifikace nebezpečí a posouzení rizika před jejich zavedením.

Důležité:

Již ve fázi návrhu zvážit nebezpečí a potenciální rizika spojená s novými procesy nebo provozy.

Podmínky, které by měly zahájit proces managementu změny:

- změněná technologie, zařízení, pracovní prostředí,
- nové postupy.

Zvážení přijatelnosti nového nebo změněného rizika:

- vzniklo nové nebezpečí?
- jaká rizika jsou spojená s novým nebezpečím?
- mohly by změny nepříznivě ovlivnit existující způsob řízení?
- byl vybrán nejvhodnější způsob řízení?

Po provedení posouzení rizik a zohlednění existujících opatření by měla být organizace schopná stanovit, zda existující způsob řízení je dostatečný nebo potřebuje zlepšení, nebo zda je vyžadován nový způsob řízení.

Pokud je vyžadován nový nebo zlepšený způsob řízení, měl by být v souladu s principem hierarchie řízení proveden jeho výběr, tj. odstranění nebezpečí, pokud je to možné, následované snížením rizika (snížením pravděpodobnosti vzniku nebo potenciální závažnosti úrazu nebo škody) a přijetí osobního ochranného pracovního prostředku by mělo být až tím posledním opatřením.

Hierarchie řízení

Organizace při určování způsobu řízení nebo zvažování změn stávajícího způsobu řízení musí pro snižování rizik být v souladu s následující hierarchií („hierarchie řízení“):

- **Odstranění - eliminace - zdroje rizika:** Úprava stávajícího řešení, např. zavedením mechanických zdvihacích zařízení pro odstranění nebezpečí plynoucích z ruční manipulace, atd.
- **Nahrazení:** Nahrazení bezpečnější technologií, méně nebezpečnou látkou nebo méně nebezpečným materiálem, atd.
- **Technická opatření:** Kolektivní ochrana zaměstnanců spadá mezi prvotní opatření v případě minimalizace rizik na pracovištích. Mezi technická opatření patří například centrální nebo lokální odsávání, zabezpečení stroje, zvukové kryty, atd.
- **Značení, organizační opatření:** Bezpečnostní značky, seznámení zaměstnanců, systémy bezpečné práce, povolování prací, atd.
- **OOPP:** Ochranné brýle, ochrana sluchu, obličejové ochranné štíty, pracovní polohovací pásy a lana, respirátory a rukavice (poskytnuto zaměstnanci na základě posouzení rizik).

Je-li způsob řízení rizik určen, stanoví se priority pro jejich implementaci. Subjekt musí dokumentovat a udržovat výsledky identifikace nebezpečí, posuzování rizika a určeného způsobu řízení (použitého opatření) v aktuálním stavu.

Procesy identifikace, hodnocení a řízení rizika musí být dokumentovány a obsahovat následující:

- identifikace nebezpečí,
- hodnocení rizik (stanovení rizik spojených s identifikovaným nebezpečím),
- označení úrovně rizika související s daným nebezpečím,
- navržení opatření k odstranění nebo snížení rizik,
- stanovení požadavků na kompetence pro zavedení řízení,

- hodnocení přijatelnosti zbytkového rizika (nebezpečnost, která zůstává i když byla uvážena všechna preventivní a ochranná opatření),
- hodnocení, zda přijaté opatření je dostatečné ke snížení na přijatelnou úroveň,
- poznatky z komunikace se zaměstnanci,
- posouzení rizika chyby lidského činitele.

Důležité:

Přezkoumání identifikace, hodnocení a řízení rizik by mělo být **prováděno v pravidelných intervalech nebo v případě změn** s vlivem na bezpečnost práce a ochranu zdraví pak okamžitě.

Interní audity mohou poskytnout příležitost prověřit, zda jsou identifikace nebezpečí, posuzování rizika a způsob řízení stanoveny vhodně a zda jsou aktuální.

Identifikace nebezpečí, posuzování rizika a určení způsobu řízení je základním postupem pro prevenci pracovních úrazů a poškození zdraví zaměstnance. Implementovaný způsob řízení rizik musí být vždy v souladu s hierarchií řízení rizik.

V mnohých případech však zaměstnavatelé upřednostní nejjednodušší řešení, a to je použití osobního ochranného pracovního prostředku pro ochranu zdraví zaměstnance. Vždy by však mělo být upřednostněno technicko-organizační opatření před poskytováním individuální ochrany, **pokud je to možné**.

[3]

6. Závěr

Mikro a malé podniky mají nyní k dispozici jednoduchý a bezplatný nástroj pro hodnocení rizik, nástroj OiRA, jehož cílem je snížení nákladů a administrativní zátěže těchto organizací. Tento nástroj samozřejmě můžou využít i ostatní organizace, nehledě jejich velikosti. Klíčovým faktorem pro zajištění úspěchu tohoto projektu je aktivní propagace a vysvětlení přínosů tohoto nástroje pro mikro a malé podniky.

Použitá literatura

[1] OiRA – Online Interactive Risk ASSESSMENT, Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci, EU-OSHA, dostupné z: <https://oiraproject.eu/cs>

[2] OiRA: On-line interaktivní hodnocení rizik, Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci, EU-OSHA 2018

[3] Managing for health and safety, HSG65, Health and Safety Authority, 2013, ISBN 978 0 7176 6456 6